

การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรกับสื่อสังคมออนไลน์

The Application of Kālāma-Sutta Principles with Online Social Media

พระมหาสายยันต์ วิสารโท (โลhitดี),

เจษฎา มุลยาพอ และ นิตกร วิชума

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phramaha Saiyan Visarado (Lohitdee),

Jesada Munyapho and Nitikorn Wichuma

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jacknitikorn2517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายผลการศึกษากาลามสูตรของคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่า กาลามสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ เป็นการสื่อสารระหว่างพระพุทธเจ้าและชาวกาลามะ ด้วยเหตุที่ชาวกาลามะถามพระพุทธเจ้าด้วยความสงสัยว่า นักบวชหรือพราหมณ์ที่มาเผยแพร่คำสอนให้ชาวกาลามะ ผู้ใดพูดจริง พูดเท็จ พระองค์ทรงตรัสว่าอย่าปลงใจเชื่อใน 10 ประการในการรับส่งข้อมูลการสื่อสาร โดยให้มีการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงในการสื่อสารว่า สิ่งใดในการสื่อสารทั้งบุคคลและข้อมูลการสื่อสารที่มีข้อเท็จจริงเป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษหรือไม่โทษ ผู้รู้สรรเสริญหรือติเตียน เมื่อนำไปถือปฏิบัติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วเห็นว่ามี ความเชื่อได้ และสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่วงศ์สกุลได้

การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์: ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) สื่อสารข้อมูลโดยเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัย ทำให้การสื่อสารมีความรวดเร็ว ไร้พรมแดน ในทุกมิติทั้งการสร้างและเผยแพร่ข้อมูล การนำหลักกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้พิจารณากระบวนการรับส่งข้อมูลสื่อสารของสื่อสังคมออนไลน์ได้ ช่วยในการตัดสินใจเชื่อข้อมูลข่าวสารอย่างมีเหตุผล และยังป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นเท็จหรือที่ไม่ดี ไม่มีประโยชน์แก่วงศ์สกุลได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อตนเองและทำให้สังคมสงบสุข ในขณะที่เดียวกันสื่อสังคมออนไลน์ก็อาจใช้ช่วยในการเผยแพร่หลักธรรมพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารปกติอีกด้วย

คำสำคัญ: การประยุกต์; กาลามสูตร; สื่อสังคมออนไลน์

* วันที่รับบทความ : 17 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ 22 กันยายน 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 23 กันยายน 2566

Received: September 17, 2023; Revised: September 22, 2023; Accepted: September 23, 2023

Abstracts

In this article, the author aims to study the Kalama Sutra of Theravada Buddhist scriptures. and the application of the Kalama Sutra to using social media. In relations to the communication in the Kālāma-Sutta in Theravada Buddhism, the Kālāma-Sutta is the doctrine that the Buddha preached to the Kalama-residents. It is the communication between the Buddha and those residents, caused by the Kālāma residents' question that among the ascetics or Brahman spreads their teaching to the Kalama-residents, which one says the truth or the false? The Buddha answered that do not intend to believe in 10 points in the information transmission of communication, but first consider the fact of communication that anything in communication, both personal and informative communications has facts that are wholesome or unwholesome, with penalty or without penalty, implemented or not by the Guru. When the facts have fully practiced, they are believable and can be applied to benefit society.

In regards to the application of the Kālāma-Sutta principles in using the online social media, in this era of globalization, there is a use of social media to communicate information using modern information technology. This makes fast communication without boundaries in all dimensions, both the creation and dissemination of information. The application of the Kālāma-Sutta can be used to consider the social media communication process. It helps in deciding to believe information reasonably and also preventing and solving the false or useless online social problems. This will benefit oneself and help the society to be peaceful. At the same time, the online social media may also be used to help spread Buddhist principles more efficiently than normal communication.

Keywords: Application; Kālāma-Sutta; Social media

บทนำ

สังคมมนุษย์มีการติดต่อสื่อสารกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารกันโดยตรงระหว่างผู้ส่งข้อมูลกับผู้รับข้อมูลเช่น การพบปะสนทนา การเรียนการสอนในห้องเรียน หรือจะเป็นการสื่อสารข้อมูลที่ผู้ส่งข้อมูลอาจไม่ได้พบกับผู้รับข้อมูล แต่มีการติดต่อสื่อสารกันผ่านทางสื่อสื่อสารต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลข่าวสารนั้นก็มีหลายประเภท ทั้งที่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง เรื่องที่คิดว่าจะเป็นเรื่องจริง เรื่องที่ไม่ใช่เรื่องจริง โดยผู้นำเสนอข้อมูลหวังผลทางใดทางหนึ่ง เช่น เพื่อให้เกิดความเชื่อในเรื่องนั้นๆ บุคคลนั้นๆ ซึ่งผู้รับข้อมูลข่าวสารต้องมีหน้าที่ในการตรวจสอบเองว่าเรื่องใดเป็นเรื่องจริง น่าเชื่อ ผู้ใดมีความน่าเชื่อถือ เพียงใด

ในสมัยพุทธกาลมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารที่ผู้รับข้อมูลข่าวสารมีความสงสัยว่าบุคคลใดที่ควรเชื่อ ซึ่งได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 20 อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ชื่อพระสูตรว่า เกสปุตตสูตรหรือเกสปุตตยสูตร แต่นิยมเรียกว่ากาลามสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 20/66/255- 263) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ เมืองเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล ที่ได้สอบถามพระองค์ว่ามื่ักบวช สมณพราหมณ์หลายคนหลายพวกได้ผ่านมายังเมืองเกสปุตตนิคมและต่างก็ได้พูดยกย่องความรู้ของตน แต่กระทบกระเทียบ ดูหมิ่นในส่วนคำพูดของผู้อื่น ชาวกาลามะจึงมีความสงสัยว่าใคร

พูดจริง ใครพูดเท็จ ควรเชื่อผู้ใด พระพุทธเจ้าได้ใช้หลักกาลามสูตรที่มีหลักก่งขานียฐาน 10 คือให้พิจารณา ก่อนที่จะเชื่อใน 10 ประการ จนชาวกาลามะเข้าใจแล้วได้บวระณามอบตัวเป็นอุบาสกในพุทธศาสนา นับว่า เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญซึ่งผู้นับถือศาสนาพุทธควรจะได้ศึกษาพิจารณาพระสูตรนี้เกี่ยวกับการใช้พิจารณา เรื่องความเชื่อ แต่เหมือนว่าคำสอนหรือพระสูตรนี้กลับไม่ค่อยได้รับความสนใจศึกษาเท่าใดนัก ดังพระพุทธ ทาสภิกขุ ได้เขียนถึงกาลามสูตรที่ถูกเก็บเงียบในพระไตรปิฎกซึ่งชาวพุทธไม่ค่อยเห็นความสำคัญที่จะนำออกมา เผยแพร่ไว้ในหนังสือเรื่องอัสติสังวัจนายคฺมานุสฺสรณ ข้อความมีว่า:-“เรื่องการขุดเพชรในพระไตรปิฎก นั้น มีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนา ส่วนที่ยังเป็นหมั่นอยู่โดยเฉพาะกาลามสูตร หรือส่วนที่ยังไม่กะเทาะเปลือก ; และเป็นวิธีการที่เตรียมเสนอพระพุทธศาสนาในลักษณะที่มนุษย์แห่งยุคอวกาศ หรือยุคปรมาณูจะยอมรับไหว” (พระคัมภีร์ญาณ อภิปัญญา, 2551 : 1)

ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์มีส่วนให้สังคมมนุษย์มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก เพราะ ความรู้หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์นั้นต้องผ่านการพิสูจน์ ตรวจสอบ ทดสอบ จนพบความจริงในเรื่องนั้นๆ แล้วจึงจะยอมรับและเชื่อถือได้ พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่างต้องการพิสูจน์ความจริงโดยมีเหตุผล โดยการสังเกต ทดลอง โดยไม่ให้เชื่ออะไรงมงาย พระพุทธศาสนามีแนวเป็นวิทยาศาสตร์ทางจิตใจ ส่วน วิทยาศาสตร์มีแนวทางวัตถุ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541 : 323) แม้แต่อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักฟิสิกส์ผู้มีชื่อเสียง โด่งดังที่สุดในศตวรรษที่ 20 ยังเคยกล่าวไว้ว่า หากจะมีศาสนาใดที่พร้อมจะรับมือกับความก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ ศาสนานั้นควรเป็นศาสนาพุทธ (คงศักดิ์ ต้นไผจิตร, 2552 : คำนำ)

การติดต่อสื่อสารเองก็มีการพัฒนามาตามลำดับ จนสามารถส่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และ สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลได้อย่างง่าย ๆ การติดต่อสื่อสารกันทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลนี้ มีการ สื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เรียกว่า การสื่อสาร ออนไลน์ เช่น Facebook Line Twitter เป็นต้น ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้แบบตัวต่อตัว หรือกระจาย ข้อมูลไปสู่กลุ่ม เป้าหมายได้เหมือนไร้พรมแดนขวางกั้น อีกทั้งมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งหากเป็น ข้อมูลที่ดีและมีประโยชน์ ก็จะมีค่าและทำให้เกิดการพัฒนา แต่หากเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หรือเป็นข้อมูลที่ไม่ เกิดประโยชน์ อาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท สงคราม การทำลายล้างต่าง ๆ ได้

ความสำคัญของกาลามสูตร

กาลามสูตร เป็นพระสูตร หรือคำสั่งสอนที่สำคัญสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่ได้รับความสนใจ จากสังคม นักวิชาการและนักวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน โดยในพระไตรปิฎก เล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎก อัง กุตตรนิกาย ติกนิบาต ชื่อเกสปุตตสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมแก่คนชาวกาลามะ ใน เกสปุตตนิคม ในแคว้นโกศล การแสดงธรรมในครั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นพิจารณาถึงความเชื่อ การที่จะเชื่อในเรื่อง ใดเรื่องหนึ่งจำต้องพิจารณาถึงหลักการและเหตุผล ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง หรือไม่ก็

เพื่อที่จะไม่ให้เชื่อตามคติของตน ถ้าคนเราเชื่อตามคติของตนแล้ว ก็อาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ การกลั่นกรองในความเชื่อจึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ พระองค์จึงได้ทรงตรัส พระสูตรว่าด้วยความเชื่อ พระสูตรนี้จึงมีชื่อตามนิคมนี้ว่า “เกสปุตตสูตร” ขนขวานิคมนี้เป็นคนมีเชื้อสาย หรือมีสกุลเดียวกันคือสกุลกาลามะ หรือชาวกาลามะ ดังนั้นคนทั่วไปจึงมักจะนิยมเรียกพระสูตรเกสปุตตสูตรนี้ว่า “กาลามสูตร” ด้วย เพราะรู้สึกว่าจะเรียกได้ง่ายกว่า บางครั้งก็เรียกว่า เกสปุตตสูตร

เนื้อหาสำคัญของกาลามสูตร หรือเกสปุตตสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 20 / 66/ 263) กล่าวว่า “สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของพวกกาลามะชื่อว่า เกสปุตตะ พวกชนกาลามโคตร ชาวเกสปุตตนิคมได้สดับข่าวมาว่า พระสมณโคตมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุลแล้ว เสด็จมาถึงเกสปุตตนิคมโดยลำดับ ก็กิตติศัพท์อันงามของพระสมณโคตมพระองค์นั้นแลขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ทรงเบิกบานแล้ว ทรงจำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น ย่อมเป็นความดีแล ครั้งนั้น ชนกาลามโคตรชาวเกสปุตตนิคมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประณมมือไปทางพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประกาศชื่อและโคตรแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกนั่งเฉยๆ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อต่างก็นั่งลงเรียบร้อยแล้ว จึงได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่าพระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม สมณพราหมณ์พวกนั้น พูดประกาศแต่เฉพาะวาทะของตัวเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดุหมิ่น พุดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อพระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคมถึงพราหมณ์พวกนั้น ก็พูดประกาศแต่เฉพาะวาทะของตนเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดุหมิ่น พุดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นอยู่ที่เดียวว่า ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับกาลามะว่า ก็สมควรแล้วที่ท่านทั้งหลายจะสงสัย สมควรที่จะลังเลใจและท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยลังเลใจในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าได้ปลงใจเชื่อปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 20 / 66/ 263)

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถามกาลามะต่อว่า ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นอย่างไร คือ โลกะ (ความอยากได้) เมื่อเกิดขึ้นในกายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล กาลามะทูลตอบรับว่าไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่าบุคคลผู้โลภ ถูกความโลภครอบงำ มีจิตอันความโลภกลุ้มรุม ฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์บ้างหรือไม่ กาลามะทูลตอบว่า เป็นอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อว่า ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นอย่างไร คือ โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) เมื่อเกิดขึ้นในกายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล กาลามะทูลตอบว่าไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่าบุคคลผู้มีโทสะนี้ ถูกโทสะครอบงำ มีจิตถูกโทสะกลุ้มรุม ฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์บ้างหรือไม่ กาลามะทูลตอบว่า เป็นอย่างนั้นจริง

พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อว่า ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นอย่างไร คือ โมหะ (ความหลง) เมื่อเกิดขึ้นในกายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล กาลามะทูลตอบว่าไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่าบุคคลผู้มีโมหะนี้ ถูกโมหะครอบงำ มีจิตถูกโมหะกลุ้มรุม ฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งไม่เกื้อกูลเพื่อทุกข์บ้างหรือไม่ กาลามะทูลตอบว่าเป็นอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า เพราะเหตุนี้เราได้กล่าวไว้ว่า มาเถิด กาลามะทั้งหลาย อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าได้ปลงใจเชื่อปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด พึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย เพราะอาศัยคำที่เราได้กล่าวไว้แล้วนั้น มาเถิดกาลามะทั้งหลาย อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าได้ปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าได้ปลงใจเชื่อปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ อย่าได้ปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด พึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ

ธรรมเหล่านี้ผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึง (ธรรมเหล่านั้น) อยู่

กาลามะจึงทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระอริยสาวกนั้น มีจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มีจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้ มีจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้ มีจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ท่านย่อมได้ความอุ่มใจ 4 ประการในปัจจุบัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์ แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ขอพระองค์โปรดทรงจำพวกข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 20 / 66/ 263)

สรุปเนื้อหาในพระสูตรกล่าวว่าเมื่อครั้งที่ พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ถึงตำบลของชาวกาลามะ ชื่อว่า เกสปุตตนิคม ชาวกาลามะก็ได้ทราบข่าวว่า พระพุทธเจ้าผู้มีกิตติศัพท์อันงามว่าพระองค์เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ สามารถจำแนกธรรม และสั่งสอนคนได้รู้แจ้งได้ กำลังเสด็จมาสู่ตำบลของตน แต่ละคนต่างก็ปิติปราโมทย์เตรียมที่จะเข้าเฝ้าองค์พระบรมศาสดา พอพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงที่ประทับ พวกกาลามะก็พากันเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ แต่ละพวกก็แสดงความเคารพไปตามความศรัทธา เลื่อมใสที่แตกต่างกัน เช่น บางคนก็ถวายอภิวาทด้วยการกราบบาง พวกก็เพียงแต่ยกมือไหว้อย่างเดียว บางพวกก็นั่งนิ่ง ๆ เป็นต้น เพราะชาวกาลามะยังไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ หลังจากนั้นกาลามะก็ได้กราบทูลต่อพระพุทธองค์ว่าก่อนหน้าที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จมานั้น มีสมณพราหมณ์หลายพวกได้มายังนิคมแห่งนี้ แต่ละพวกมีคำสอนที่แตกต่างกันไป และกล่าวสอนในลักษณะยกย่องคำสอนของตน แต่กล่าวข่มกระหน่ำดูหมิ่นคำสอนของพราหมณ์พวกอื่น ทำให้คำสอนพราหมณ์พวกอื่นไม่น่าเชื่อ ทำให้มีพวกตนคือชาวกาลามะมีความสงสัยลังเลใจในสมณพราหมณ์เหล่านั้น ไม่รู้ว่าจะเชื่อคำสอนของพวกไหนดี จะพิจารณาอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสตอบไปว่ากาลามชนทั้งหลายก็สมควรแล้วที่ต้องสงสัยลังเลใจเพราะอยู่ในฐานะที่ควรสงสัยคือได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ แล้วต้องพิจารณาตัดสินใจว่าจะเชื่อใคร แล้วพระองค์ก็ตรัสว่าอย่าความเชื่อด้วย 10 ประการ นั้น ต่อเมื่อได้พิจารณาด้วยปัญญารู้ด้วยตัวเองว่าธรรมหมายถึงบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ หรือคำสอนต่าง ๆ นั้นเป็นกุศล หรืออกุศล เป็นโทษหรือไม่เป็นโทษ ผู้รู้สรรเสริญหรือติเตียน เมื่อรับสมาทานคือรับมาถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล เพื่อความสุขหรือความทุกข์ ถ้าธรรมนั้นมีเป็นเรื่องดี มีกุศล ไม่เป็นโทษแก่ตนเองหรือผู้อื่น ธรรมนั้นผู้รู้สรรเสริญ ธรรมนั้นเมื่อถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วเพื่อสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข จึงควรเข้าหาธรรมเหล่านั้น แต่ถ้าธรรมไม่ดี เป็นอกุศล เป็นโทษไม่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ผู้รู้ติเตียน ธรรมนั้นเมื่อสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นทุกข์ ก็ควรละเสีย

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีที่เรียกว่า เว็บ 2.0 (Web 2.0) คือ เครื่องมือต่าง ๆ ที่ทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน สร้างเนื้อหาและสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ และการเข้าร่วมเครือข่ายออนไลน์ต่างๆ ซึ่งปัจจุบันบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการนำมาใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ หรือการสื่อสารของหน่วยงานราชการ ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ

การสื่อสารของสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ กล่าวคือ 1) มีรูปแบบการทำงานในลักษณะออนไลน์ 2) สามารถที่จะใช้สร้างและเพิ่มเติมเนื้อหาได้ สื่อสังคมออนไลน์สามารถที่จะใช้งานได้ผ่านเครื่องมือ อุปกรณ์การสื่อสารต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต หรือ เครือข่าย โทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นช่องทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่หน่วยงานราชการจะนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้ เช่น หน่วยงานของรัฐสามารถนำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับรัฐสภา การเสนอกฎหมาย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ เป็นต้น สื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้ผู้ใช้สื่อสารถึงกันได้ทันทีและสามารถสื่อสารถึงกันแบบการสื่อสารสองทางได้ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น

1. ข้อดีของสื่อสังคมออนไลน์

สามารถใช้สร้างเป็นพื้นที่ในการสนทนา/ สื่อสารแก่สาธารณะได้ หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ สามารถเข้าไปใกล้ชิดกับสาธารณชนมากขึ้น สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ สนับสนุนความโปร่งใสและธรรมาภิบาล สร้างโอกาสให้บุคคล หรือกลุ่มที่ 3 ในการ เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนเผยแพร่ การส่งต่อข้อมูลในลักษณะทำซ้ำตัวเองเป็นทอด ๆ (Viral distribution) ทำให้มีการกระจายข้อมูลอย่างรวดเร็ว ลดต้นทุนการดำเนินการ ช่วยให้เข้าใจความคิดเห็นของประชาชนได้มากขึ้น สามารถติดตามความเคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา ลดเวลาที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารลง สามารถที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ในการสื่อสารและเป็นสื่อกลางในการขยายการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่

2. ข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์

การใช้มารยาทและรูปแบบการใช้งานแตกต่างจากสื่อรูปแบบอื่น มีความเสี่ยงของความไม่แท้จริง การหลอกลวง ความไม่ซื่อสัตย์และความไม่โปร่งใสในการใช้งาน มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและอยู่เหนือการควบคุมของเจ้าของ การหาเครือข่ายใหม่ การสร้างเรื่องใหม่ ๆ เป็นเรื่องยากที่จะคาดเดาได้ว่าจะมีจำนวนผู้ใช้เท่าใดและไม่มีมารยาทการสื่อสารจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ สื่อสังคมออนไลน์ไม่ใช่ทางลัดที่มีประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียวแต่ยังต้องนำสื่อหลักและหลักการสื่อสารที่ดีมาใช้ควบคู่กันไป

3. ปัญหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์อาจไม่เป็นกลาง สามารถที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านความคิด อารมณ์ความรู้สึกของสมาชิก หรือผู้รับสื่อสังคมออนไลน์ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และไม่สามารถควบคุมได้กรณีที่เผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ผู้สร้างข้อมูลสามารถเปลี่ยนแปลง แก้ไข และสามารถกำหนดเงื่อนไข ความรับผิดชอบ การควบคุมเนื้อหาสาระได้ขณะที่การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ผู้เผยแพร่ไม่สามารถเป็นผู้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบได้เอง แต่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นผู้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ ผู้ใช้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงข้อมูลได้ซึ่งมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สื่อสังคมออนไลน์มีความเป็นทางการและควบคุมการทำงานได้น้อย ขาดความยืดหยุ่น แต่เปิดกว้าง ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีการเคลื่อนไหวรวดเร็วกว่าสื่อในรูปแบบเดิม ทำให้สามารถสร้างกระแสต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งกระแสที่ดีและไม่ดีการละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคล อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอาจเป็นภัยคุกคาม ทางความมั่นคง แต่เป็นความท้าทายของหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่เป็นทางการ เช่น รัฐบาล รัฐบาล ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ เป็นต้น (พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566)

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานราชการอาจมีข้อจำกัด เพราะหน่วยงานราชการจะต้องกำหนดว่าหน่วยงานราชการจะต้องกำหนดบทบาทของตนว่าหน่วยงานของตนอยู่ในตำแหน่งใดของสังคมออนไลน์ โดยหากกำหนดระดับความเป็นทางการในการสื่อสารสื่อสังคมออนไลน์ไว้สูง โอกาสที่จะมีการเข้าถึงของผู้ใช้น้อยลงด้วย แต่หากกำหนดระดับความเป็นทางการในการสื่อสารสื่อสังคมออนไลน์ไว้ในระดับที่ต่ำ ความน่าเชื่อถือของหน่วยงานก็จะลดลงตามไปด้วย ในการนำสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ในหน่วยงานรัฐ จะต้องรักษาระดับระหว่างการใช้ประโยชน์การให้ข้อมูล และความเป็นกลางทางการเมือง ในกรณีที่ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นประเด็นร้อน บางครั้งจะต้องอธิบาย หรือแก้ไขความถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

4. พัฒนาการของสื่อสังคมออนไลน์

นับแต่มีการพัฒนาเครือข่ายคอมพิวเตอร์ความเร็วสูงขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ทำให้เกิดเว็บไซต์ที่อนุญาตให้ผู้สร้างและนำเสนอเนื้อหาได้ด้วยตนเองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เช่น ในปี ค.ศ. 1997 Six Degrees.com เป็นเว็บไซต์แรกที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีให้บริการ และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา ได้มีการสร้างและขยายจำนวนสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น โดยมีทั้งสื่อสังคมออนไลน์ที่เปิดกว้างแก่ทุกกลุ่มเป้าหมายและเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะด้าน เช่น Friendster และ Hubculture สื่อสังคมออนไลน์มีการขยายตัวการใช้งานหลากหลายมากขึ้น บางสื่อมีจำนวนผู้ใช้เป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น เช่น Facebook ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 พบว่า มีจำนวนผู้ใช้ทั่วโลก 1.19 พันล้านคน Twitter มีจำนวนผู้ใช้งานมากกว่า 230 ล้านคน เป็นต้น โดยมีปัจจัยที่มีผลส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้น คือ

1. ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีทั้งการเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่าย การปรับปรุง พัฒนา โปรแกรม รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถของคอมพิวเตอร์และมือถือให้มีประสิทธิภาพและการใช้งานได้หลากหลายขึ้น
2. ปัจจัยทางสังคม ที่เกิดจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น
3. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ส่งผลให้อุปกรณ์ต่างๆมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ราคาถูกลง รวมทั้งการให้ความสนใจต่อการนำสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ในเชิงธุรกิจมากขึ้น (แสงเดือน ผ่องพุด, 2556 : 1-18)

กาลามสูตรกับสื่อสังคมออนไลน์

กาลามสูตรเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการสื่อสารของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. กาลามสูตร เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารในสมัยพุทธกาล ที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ เป็นการพุดจาสอบถามและตอบคำถาม ระหว่างพระพุทธเจ้าและชาวกาลามะโดยตรง ไม่มีเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย มีหัวข้อที่พิจารณาข้อมูลการสื่อสาร 10 ประการ

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อสารในยุคที่มีการสื่อสารแบบไร้พรมแดน มีเครื่องมือการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน บางครั้งการสื่อสารโดยไม่ได้อยู่ต่อหน้ากัน

2. กาลามสูตร เป็นการสื่อสารของชาวกาลามะโดยมีจุดประสงค์เพื่อสอบถามความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องลัทธิทางศาสนา ซึ่งมีเจ้าลัทธิหรือพราหมณ์ที่พยายามเผยแพร่ ชักจูงให้ชาวกาลามะเชื่อในลัทธิคำสอนของตน

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อสารเผยแพร่ความคิดเห็น ความรู้ ข้อมูลที่เป็นเรื่องทั่วไป ทั้งที่มีการสร้างข้อมูลการสื่อสาร รวบรวม บันทึกไว้แล้ว และความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่อีกด้วย

3. กาลามสูตรเป็นการสื่อสารของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งกับพระพุทธเจ้า เป็นลักษณะถามตอบ โดยอ้างปัญหาความสงสัยเพียงเรื่องเดียว ซึ่งพระพุทธเจ้าตอบนั้นความรู้เกิดด้วยปัญญาของพระองค์เอง ไม่ได้อ้างข้อมูลจากที่ใด มีเนื้อหาว่าสิ่งที่ไม่ควรพอใจเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดมาและเพราะบุคคลต่าง ๆ มี 10 ประการ ฯ

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อสารไม่จำกัดจำนวน สถานที่ หากมีเรื่องสงสัย สามารถแสดงความคิดเห็นได้อิสระ หรือใช้ข้อมูลมาอ้างอิง ข้อมูลอาจไม่ถูกต้องทุกอย่าง ข้อมูลความรู้นั้นได้มาจากบุคคลต่าง ๆ คนเดียว หรือหลายคนก็ได้ หรือแม้แต่ข้อมูลที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

4. กาลามสูตร เป็นหลักให้พิจารณาข้อมูลการสื่อสารในยุคต่าง ๆ ก็ตาม บุคคลต่าง ๆ ก็ตาม ไม่ควรเชื่อกันที่ ควรต้องตรวจสอบเสียก่อน ซึ่งควรนำมาใช้ในการพิจารณาสื่อสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบันว่าเรื่องใดหรือบุคคลที่พูดเรื่องใดที่ควรเชื่อ

สื่อสังคมออนไลน์มีข้อมูล ความรู้ที่หลากหลาย หากได้ใช้ข้อมูลเพียงพอมายใช้ประกอบกับหลักกาลามสูตรจะสามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือเรื่องต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

5. กาลามสูตร เป็นการถามของชาวกาลามะที่มีความสนใจในเรื่องความเชื่อถือพราหมณ์ผู้สอนลัทธิศาสนาต่าง ๆ และเรื่องกล่าวอ้างคำสอนทางลัทธิศาสนา ไม่ใช่เรื่องอื่นทั่วไป

สื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วยข้อมูลมากมายที่อาจจะทำให้มีความเห็นตรงกัน หรืออาจมีความขัดแย้งกัน หรือสงสัยในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสามารถสื่อสารกันได้ทุกเพศ ทุกวัย และสื่อสารกันได้ทุกเรื่อง มีผู้ให้ความคิดเห็นหรือตอบคำถามได้มากมาย โดยสามารถอ้างอิงจากการสื่อความรู้ทั่วโลกจากทุกชาติ ทุกศาสนา

6. กาลามสูตร เป็นการเตือนว่า 10 ประการนั้นต้องพิจารณาก่อนถ้าพิจารณาด้วยปัญญาด้วยตัวเองว่าผู้ส่งข่าวสาร ข้อมูลข่าวสาร วิธีการสื่อสาร ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อทางศาสนาที่นักบวช หรือพราหมณ์มาชักชวนให้กาลามะเชื่อนั้นเป็นโทษต่อตัวเองและไม่เกิดประโยชน์เกื้อกูลกับผู้อื่น

การสื่อสังคมออนไลน์ก็เช่นกัน ถ้าผู้ส่งข้อมูล ข่าวสารที่ไม่เป็นความจริง หรือข้อมูลที่เป็นความจริงแต่การเผยแพร่ข้อมูลอาจมีผลกระทบต่อตัวเอง ผู้อื่นและสังคมในหลายแง่มุม โดยเฉพาะอาจเป็นโทษต่อตัวเอง เพราะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นตามกฎหมายได้ เช่น กฎหมายในประเทศไทย ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 “ผู้ใดกระทำความผิดหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ..หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือกระจายภาพ หรือกระทำโดยปาฐะประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำความผิดระวางโทษฯ” มาตรา 384 “ผู้ใดแก่งแย่งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือจนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษฯ” เป็นต้น ขึ้น (คณะวิชาการ, 2562 : 119)

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560 เช่นในมาตรา 14 “ผู้ใดกระทำความผิดดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน หรือปลอมไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา (2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศหรือก่อให้เกิดความตระหนกแก่ประชาชน (3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความผิด

เกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา (4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้” เป็นต้น (ราชกิจจานุเบกษา, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566) ในคดีแพ่งและพาณิชย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ในมาตรา 420 “ผู้ใดจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” เป็นต้น (องค์การวิจัยความปลอดภัยฝ่ายพลเรือน, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566) ซึ่งผู้อื่นที่ได้รับความเสียหายอาจฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทนได้จากผู้กระทำความผิดตามมาตรานี้ และการสื่อสารสังคมออนไลน์อาจส่งผลกระทบเป็นโทษต่อผู้อื่น ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใดกับผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นถูกเกลียดชัง เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน และอาจไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สังคมไม่สงบเรียบร้อยได้

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในสังคมไทย

สังคมไทยมีประเพณี วัฒนธรรม เป็นของตัวเอง โดยในอดีตนั้นมีสังคมแบบชนบท การติดต่อสื่อสารไม่มากนัก แต่ปัจจุบันมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง ประชาชนได้กระจายไปอยู่ที่ต่าง ๆ มากขึ้น สังคมก็ได้เปลี่ยนเป็นสังคมที่ขยายตัวซับซ้อนขึ้น ในแบบเมืองและชนบทอยู่ เช่น ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ จะเป็นแบบสังคมเมืองที่มีการติดต่อสื่อสารแบบสังคมเมือง ส่วนในต่างจังหวัด หรือเมือง หรือสังคมเล็ก ๆ ก็จะเป็นแบบสังคมชนบทเดิมบ้าง นอกจากนั้นยังการกระจายอยู่ทั่วไปต่างประเทศ มีการติดต่อสื่อสารกันของคนไทยเองและมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศ จึงต้องติดต่อสื่อสารกันด้วยเครื่องมือสื่อสาร โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบพกพา (มือถือ) หรือคอมพิวเตอร์ เพราะสะดวกในการติดต่อสื่อสารและใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสาร และด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1. ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีทั้งการเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่าย การปรับปรุง พัฒนา โปรแกรม รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถของคอมพิวเตอร์และมือถือให้มีประสิทธิภาพและการใช้งานได้หลากหลายขึ้น 2. ปัจจัยทางสังคม ที่เกิดจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น และ 3. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลให้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ราคาถูกลง รวมทั้งการให้ความสนใจต่อการนำสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ในเชิงธุรกิจมากขึ้น ทำให้ต้องมีการติดต่อสื่อสารด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์กันมีแนวโน้มมากขึ้น สำหรับประเทศไทย กับสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ ได้รับความนิยมอย่างชัดเจน นับตั้งแต่ พ.ศ.2550 นอกจากนี้จากการรายงานของ Social Networking Website Review 2553 ยังพบว่า แต่ละเว็บไซต์ยอดนิยมมีการขยายตัวและพัฒนาทั้งด้านการใช้งาน จำนวน ผู้ใช้ ขนาด และการครอบคลุมของเครือข่าย (network coverage)

จากการที่มีการส่งข้อมูลสื่อสารในสังคมออนไลน์กันอย่างมากในประเทศไทย เพื่อป้องกันการส่งข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผิดพลาด ข้อมูลเท็จ ข่าวปลอม อาจส่งผลกระทบในวงกว้าง เกิดความตื่นตระหนกเสียหายแก่บุคคลและสังคม ประเทศชาติ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) โดยสำนักข่าวไทยได้ผลิตรายการซัวร์ก่อนแชร์ตั้งแต่ปี 2558-2560 จำนวนกว่า 500 เอง เพื่อให้คนไทยได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ เนื้อหาเข้าใจง่ายแก้ไขความเข้าใจผิด เผยแพร่ผ่านทางวิดีโอคลิป สกู๊ปข่าว สารคดีวิทยุฯ มีผู้รับชมมากกว่า 1 ล้านครั้งและในวันที่ 3 เมษายน 2560 สำนักข่าวไทย บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์และหน่วยงานองค์กรพันธมิตร ได้เปิดตัวศูนย์ซัวร์ก่อนแชร์ เป็นศูนย์กลางเฝ้าระวังและตรวจสอบข้อมูลบนโลกออนไลน์เพื่อนำข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ประชาชนและสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้ไม่ตกเป็นเครื่องมือการส่งข้อมูลข่าวปลอม ข่าวมั่ว บนโลกออนไลน์ (ปานระพี, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566)

การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์

กาลามสูตร ใช้พิจารณาการสื่อสารจากเรื่องต่าง ๆ และบุคคลต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาล เมื่อประมาณ 2500 ปีมาแล้ว เพราะสาเหตุจากการเผยแพร่คำสอนของพราหมณ์ หรือเจ้าลัทธิต่าง ๆ โดยถามตอบกันโดยตรงระหว่างชาวกาลามะกับพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าแนะนำ มีกำหนดไว้ 10 ประการได้ ต้องพิจารณาก่อนจะเชื่อในเรื่องนั้น ๆ และบุคคลนั้น ๆ

สื่อสังคมออนไลน์คือ การสื่อสารชนิดหนึ่ง เป็นการติดต่อสื่อสารกันทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ไม่จำเป็นผู้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสารจะต้องอยู่ที่เดียวกัน หรือเห็นหน้ากัน อาจจะสื่อสารกันหลายคน หลายกลุ่ม และซึ่งเนื้อหาต่าง ๆ ของการติดต่อสื่อสารนั้น เป็นเรื่องทั่วไปไม่เฉพาะแต่เรื่องคำสอนของศาสนา แต่ก็มีลักษณะที่เกี่ยวกับเรื่องที่เล่าต่อ ๆ กันมา เรื่องที่เก่า สืบต่อกันมา เรื่องที่เป็นข่าวลือ เรื่องที่มีตำรา คัมภีร์อ้างอิง เรื่องที่มีการใช้ตรรกะ หรือเดาได้ เรื่องที่อนุมาน หรือคาดคะเนเอา เรื่องที่คิดว่าจะเป็นเหมือนเคยเป็น เรื่องที่ถูกกับที่คิดไว้ เรื่องที่ผู้พูดน่าเชื่อถือ และเรื่องที่ผู้พูดเป็นผู้มีอำนาจหรือเป็นครู เช่นเดียวกับเรื่องของกาลามสูตร วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อ โดยการตีความตามปกติ มีความหมายดังนี้

1. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสฺสเวน) (Be not led by report) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารผู้ที่สื่อสารด้วยเรื่องที่เป็นทั้งภาษาพูด เป็นอักษรที่กล่าวเรื่องต่าง ๆ เพราะได้ฟังต่อ ๆ กันมาเป็นทอด ๆ จึงไม่ใช่ข้อมูลปฐมภูมิ เช่น เขาเล่าให้ฟังว่า มีคนบอกว่า ได้ยินมาว่า เคยได้ยินว่า เป็นต้น จึงมีโอกาสผิดพลาดได้

2. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา (มา ปรมฺปราย) (Be not led by tradition.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่ กล่าวอ้างในเรื่องที่อ้างว่าถือสืบกันมานาน จนอาจเป็นประเพณีนิยม เช่น การนับถือ ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ การทำพิธีกรรมดั้งเดิมสืบทอดกันมา เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นการถือสืบกันมาผิด ๆ ก็ได้

3. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ ตามข่าวลือ (มา อิติกิริยา) (Be not led by hearsay) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่กล่าวอ้างถึงเรื่องที่ลือกัน ยังไม่มีการตรวจสอบความถูกต้อง แน่ชัด เป็นลักษณะของการตื่นข่าว เช่นลือว่าจะมีผีมาต้องกระทำพิธีไล่ผี เป็นต้น ข้อมูลการสื่อสารที่ยังไม่ตรวจสอบนั้นอาจผิดพลาดได้

4. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา หรือคัมภีร์ (มา ปิฎกสมปทานน) (Be not led by the authority of texts.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่กล่าวอ้างถึงตำราต่าง ๆ ทั้งที่เก่าแก่ และมีในสมัยนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งตำราที่เป็นเรื่องที่เขียนตามข้อเท็จจริง เขียนเพราะเข้าใจผิดก็มี หรือ อาจไม่เข้ากับทุกยุคทุกสมัย หรืออ้างคนละเรื่องก็ได้

5. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ (มา ตกกเหตุ) (Be not led by mere logic.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารเป็นการการเดา หรือการยกตรรกะขึ้นมาอ้าง ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วต้องเป็นอย่างนี้ ซึ่งอาจจะผิดพลาดได้ เพราะอาจเป็นคนละเหตุการณ์ แต่คล้าย ๆ กัน หรือไม่เป็นตรรกะที่แท้จริง

6. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะอนุมาน (มา นยเหตุ) (Be not led by inference and philosophy) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่กล่าวอ้างตามความสมเหตุสมผล การคาดคะเนหรือเพราะเหตุผลทางปรัชญาต่าง ๆ เช่น มีควันต้องมีไฟ ซึ่งอาจไม่ใช่ เพราะมีควันอย่างอื่นที่ไม่ใช่ไฟก็มี หรือเพราะควันเกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่ไฟ

7. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (มา อาการปริวิตกเกน) (Be not led by considering appearances and common sense.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่กล่าวอ้างตามการพิจารณาที่ปรากฏเห็น หรือใช้สามัญสำนึก เพราะประสาทสัมผัสทั้งหลายของมนุษย์นั้นไม่แน่นอนเสมอไป

8. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (มา ทิฏฐินิขฌานกขณติยา) (Be not led by the agreement with a considered and approved theory.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่กล่าวอ้างแล้วเข้ากับสิ่งที่ตัวเองเชื่ออยู่ก่อนแล้ว เพราะจะทำให้เกิดอคติได้

9. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (มา ภพพรูปตาย) (Be not led by seeming possibility and because of creditability) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารที่น่าจะเป็นไปได้ น่าเชื่อถือ กล่าวอ้างเรื่องที่น่าจะเป็นไปได้ เพราะจะดูรูปลักษณะภายนอกคนอย่างเดียวไม่ได้

10. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ) (Be not led by the idea, 'This is our teacher'.) คือห้ามอย่าเชื่อการสื่อสารเพราะนับถือผู้ที่มีฐานะเป็นครูของเรา เพราะความเชื่อถือศรัทธาอาจทำให้ผิดพลาดได้ ผู้ที่นับถืออาจสื่อสารข้อความที่ไม่ถูกต้องได้

ดังนั้น การนำหลักกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือในสื่อสังคมออนไลน์ จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่ผิดพลาด เพราะจะต้องใช้ความระมัดระวัง ตรวจสอบความถูกต้องมากกว่าการสื่อสารปกติ ในส่วนที่เป็นข้อมูลเรื่องอะไร บุคคลใด วิธีการสื่อสารข้อมูล และแหล่งที่มาของข้อมูลของสื่อออนไลน์ ที่มีลักษณะ 10 ประการของกาลามสูตร โดยทุกครั้งต้องอย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเสียก่อน ยกตัวอย่างเช่น การส่งข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ว่าการรับประทานส้มตำที่มีมะนาวที่มีเปลือก

ทำให้เกิดมะเร็ง เป็นลักษณะกาลามสูตรข้อที่ 1 เรื่องที่ฟังข้อมูลต่อ ๆ กันมาซึ่งไม่ใช่ความจริง เพราะมะนาวมีประโยชน์ต่อสุขภาพ (สำนักข่าวไทย, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566) หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการรื้อถอน การแทงแมง การจุดบั้งไฟเพื่อขอฝน (ไทยรัฐ, ออนไลน์ : 20 มิถุนายน 2566) ซึ่งเป็นลักษณะกาลามสูตรข้อที่ 2 ในเรื่องที่ถือสืบกันมา หรือข้อมูลข่าวสารของผู้ที่มีชื่อเสียง บุคคลที่น่าเชื่อถือ เช่น นายกรัฐมนตรี นักธุรกิจที่ร่ำรวย นักวิชาการที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นลักษณะกาลามสูตรข้อ 9 ในเรื่องที่น่าเชื่อว่าเป็นไปได้ ต่อเมื่อได้ตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือแล้ว ด้วยความรู้ด้วยตนเอง ความรู้จากการยืนยันหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ และหน่วยงานราชการ เช่น รายการข่าวจันทรเกษมของสำนักข่าวไทย เป็นต้น จนเกิดความไว้วางใจแล้วจึงเชื่อถือได้ หากจะเผยแพร่ข้อมูลในสื่อออนไลน์ยิ่งต้องระมัดระวังเมื่อจะเผยแพร่ต่อผู้อื่น ผู้ส่งข้อมูลข่าวสารสื่อออนไลน์ต้องกระทำด้วยปราศจากความโลภ ความโกรธและความหลง แต่ประกอบด้วย ความมีเมตตา (อยากให้มีความสุข) กรุณา (อยากให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ยินดี) อุเบกขา (วางใจเป็นกลาง) ต่อผู้อื่น และคำนึงถึงเรื่องที่จะเผยแพร่จะเป็นกุศล ไม่เป็นโทษ ผู้รู้สรรเสริญไม่ติเตียน เรื่องที่เกิดประโยชน์เกื้อกูลและเกิดความสุขแก่ตนเอง บุคคลอื่นและสังคม ยกตัวอย่างกรณีข้อมูลข่าวสารที่เป็นอกุศล เป็นโทษ ผู้รู้ติเตียน ไม่เกิดประโยชน์ สำหรับผู้เป็นอริยสาวกของพุทธศาสนาหรือเป็นคนดีจะไม่ทำการเผยแพร่ เช่น กรณีการส่งข้อมูลภาพลามกอนาจารของผู้อื่นที่ไม่ยินยอมก็จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน เสียหายชื่อเสียงได้ การส่งข้อมูลภาพการกระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งอาจทำให้เกิดการกระทำผิดใหม่ขึ้นโดยการเลียนแบบ การส่งภาพข้อมูลความรุนแรงต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความตระหนกตกใจของคนในสังคม การนำเสนอข้อมูลให้ความเห็นชี้้นำ เพื่อให้เกิดความแตกแยกทางการเมืองการปกครองของผู้มีชื่อเสียงในสังคม เช่น นักวิชาการ ดารา รัฐมนตรี เป็นต้น แต่จะเผยแพร่เรื่องที่เป็นกุศล ไม่เป็นโทษ ผู้รู้สรรเสริญ เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เช่น เผยแพร่การทำบุญ การทำความดีของผู้อื่น เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับแล้วและเป็นประโยชน์ต่อสังคม เผยแพร่เรื่องที่ทำให้เกิดความรักชาติ ความสามัคคีของคนในชาติ เป็นต้น สื่อสังคมออนไลน์ก็มีส่วนที่จะทำให้การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ เช่น หลักกาลามสูตร ให้แพร่หลายได้เช่นกัน และความรวดเร็วการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ทำให้การสื่อสารสังคมออนไลน์มีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารปกติ

สรุป

การสื่อสารในสังคมออนไลน์มีส่วนร่วมเข้ามาในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น แต่อาจเปลี่ยนแปลงการใช้ชนิดของสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ไปตามกระแสนิยมของผู้ใช้ สื่อสังคมออนไลน์มีความรวดเร็ว แล้วกว้างขวาง ไร้ขอบเขตจำกัดอาจส่งผลดีและผลเสียได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวางกว่าการสื่อสารแบบธรรมดาทั่วไปอีกด้วย

การนำหลักกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือในสื่อสังคมออนไลน์ จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่ผิดพลาด เพราะจะต้องใช้ความระมัดระวังตรวจสอบความถูกต้องทั้งกระบวนการสื่อสารมากกว่าการสื่อสารปกติ ในส่วนที่เป็นข้อมูลเรื่องอะไร บุคคลใด วิธีการสื่อสารข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูลของสื่อออนไลน์ ที่มีลักษณะตามหลัก 10 ประการของกาลามสูตร โดยทุกครั้งต้องอย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเสียก่อน ต่อเมื่อได้ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ด้วยสติประกอบด้วยเหตุผล จนเกิดความไว้วางใจแล้วว่าเป็นประโยชน์ ไม่เป็นเป็นโทษทุกด้าน ทั้งทางด้านศีลธรรม จริยธรรม กฎหมายและอื่น ๆ ต่อตนเองและผู้อื่นจึงเชื่อถือได้ และหากจะเป็นผู้ส่งข้อมูลสื่อสารในสังคมออนไลน์หรือเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลในสื่อออนไลน์ยังต้องระมัดระวังเมื่อจะเผยแพร่ต่อนั้นต้องคำนึงถึงเรื่องที่เป็นกุศล ไม่เป็นโทษ ผู้รู้สรรเสริญไม่ติเตียน เรื่องที่เกิดประโยชน์เกื้อกูลและเกิดความสุขแก่ตนเอง บุคคลอื่นและสังคม ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ก็มีส่วนที่จะทำให้การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ เช่น หลักกาลามสูตรแพร่หลายได้เช่นกัน และความรวดเร็วการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ทำให้การสื่อสารสังคมออนไลน์มีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารปกติ

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- คงศักดิ์ ต้นไฟจิตร. (2552). *พุทธอัจฉริยะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี.
- คณะวิชาการ. (2562). *ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2562)*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร
- ไทยรัฐ. (2562). จุดบั้งไฟบูชาพญาแถนขอฝน. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://www.thairath>.
- พระคัมภีร์ญาณ อภิปุญโญ. (2551). *กาลามสูตรกับยุคโลกาภิวัตน์*. สุราษฎร์ธานี: ร้านไชยาคอมพิวเตอร์.
- พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์. (2566). ประเด็นความมั่นคง การเมือง และจิตของสื่อสังคมออนไลน์. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <http://bit.ly/15g3pop>.
- ปานระพี. (2566). สำนักข่าวไทยเปิดศูนย์ข่าวก่อนแชร์. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <https://www.it24hrs>.

- ราชกิจจานุเบกษา. (2566). พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA>.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
วิทยาลัย.
- แสงเดือน ผ่องพุ่ม. (2566). สื่อสังคมออนไลน์: แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้. *สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*. 3 (20), 1-19.
- สำนักข่าวไทย. (2566). ชัวร์ก่อนแชร์: สัมผัสใส่เปลือกมะนาวทำให้เป็นมะเร็งจริงหรือ?. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <https://m.youtube.com/watch?v=vzmZds4LwyY>.
- องค์การรักษาความปลอดภัยฝ่ายพลเรือน. (2566). หลักการกระทำละเมิด. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <http://www.secnia.go.th>.